

Minden könyvárus és könyvkötőnél
kapható az 1871-dik évre szóló
átalánosán kedvelt dústartalmu

NAPTÁRAK

ugymint:

Lidércz-naptár.

Rémtörténetek, kalandok, bünesetek, lélekjelenések stb. gyűjteménye.
Sok képpel. Ára 60 kr.

NEVESSÜNK!

Uj humorisztikus naptár.
Számos fametszetekkel, színes borítékban. — Ára 40 kr.

István bácsi naptára.

Szerkeszti Majer István. — Ára 50 kr.

Protestáns képes-naptár.

Szerkesztette Ballagi Mór, tanár. Ára 50 kr.

Falusi gazda naptára.

A földmivelés, kertipar és gazdaság évi közlönye, földbirtokosok, kertész-
gazdák, lelkészek, iskolatanítók és gazdatiszteknek ajánlva.
Szerkeszti Dr. Farkas Mihály, földbirtokos. — Ára 80 kr.

ROSSUTH NAPTÁR.

Szerkeszti Honfi Tihmér. — Ára 40 krajczár.

Honvéd naptár.

A magyar nép számára. — Szerkeszti Áldor Imre. — Ára 60 krajczár.

Első magyar

katonai naptár.

Magában foglalja a honvéd-törzstisztek arcképesarnokát és az uj honvéd-
tisztkar névsorát. Szerkeszti Bethlen Olivér, a „Honvé1” lap szerkesztője.
Ára 60 kr.

Népzászló-naptár.

A magyar nép számára. Sok sikerült képpel színes borítékban.
Szerkeszti Áldor Imre. — Ára 40 kr.

Kiadó **Heckenaust Gusztáv.**

Balpárti népnaptár.

Balpárti polgártársai számára. — Szerkeszti Vasgyúró Tamás. — Ára
50 krajczár.

Scorpió naptár.

Számos torz-képpel. — Ára 80 kr.

Nemzeti

nagy képes naptár.

Szépirodalmi és ismeretterjesztő tartalommal, terjedelmes és pontos tiszti
névtárral, számos képpel. — Szerkeszti Áldor Imre. — Ára 1 ft.

Magyar családi naptár.

Ára 60 kr.

Neuer illustrirter

Wolf's-Kalender

für Ungarn und Siebenbürgen.

Mit vielen Holzschnitten und colorirtem Umschlag. — Preis 50 fr.

Határidő-naptár,

hivatalnokok, ügyvédek, jegyzők, orvosok, gazdatisztek számára. Kötve
1 forint 20 krajczár.

Magy. nők házi naptára.

Szerkeszti Beniczky Irma. — Ára 60 kr.

Papramorgó

barátfülek naptára.

Számos torz-képpel. — Ára 50 krajczár.

Kiadó **Heckenaust Gusztáv.**

Pest, egyetem-utca 4-ik szám.

Pest, december 4-én 1870.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Félévre 5 ft.
Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokot illetőleg: Egy négyeser hasábzott petit sor, vagy annak helye, egyszeri ígatásnál 10 krajczárba; háromsor- vagy
ötösorú ígatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetésményeket elfogad Bécsben: Oppellik Alajos, Wollzeile No. 22. és Haasenstejn és Vogler, Wollzeile No. 9. —
Bélyeg-díj, külön minden ígatás után 30 ujkraczár.

Balogh Péter.

(1792—1870.)

Mult számunkban csak röviden közöl-
hettük már az épen lapunk bezártakor vett
megdöbbsentő gyászírt, hogy Balogh Péter,
debreczeni lelkész és a tiszántuli hely. hit-
vallásu egyház kerület superintendense, no-
vember 23-án, élete 79-ik évében meghalt.

Megdöbbsentőnek mondjuk e gyászírt,
bár megagott s az emberi élet kiszabott
véghatáráig elért, s nem pályája közepén,
munkássága erőteljében álló férfiragadott
el benne a halál. De nem megdöbbsentő-e a
százados cser kidölte, habár kemény kérge

Szathmármegye Nábrád helységében
1792. febr. 12-én született, s ugyanott is-
merkedett meg a tudományok első elemei-
vel: a betűkkel. A falusi iskolákban akkor
alig tanítottak egyebet, (sok helyett még ma
sem sokkal többet) mint a betűket. De a
kis Péternek ez nem volt elég tudásszomja
kielégítésére; s atyja, kéréseinek engedve,
öt a debreczeni anyaiskolába vitte. A század,
mely azóta szintén megvénhedett, még csak
négy éves volt, mikor a tizenkét éves Balogh
Péter debreczeni kollégistának felcsapott.

Mindig a papi hivatalra volt kedve s arra
készült egész iskolai pályáján. De látva,
mily keserű harcokat kell (azon időben s
kivált Tiszántul) a papoknak a világi urak-
kal vívniok, elidegenült a papi pályától s a
jogi és politikai pályát megkísértendő, há-
rom évi rektorkodás után Pestre jött s ki-
rályi táblai jegyzőnek esküdt fel.

De „nehéz neked az ösztön ellen rugó-
doznod“ hallá keblében nemsokára, mint
Pál apostol egykor a damaskusi uton, a
krisztusi szót. A prókátorságba sehogy se
tudott bele izelíteni s vissza-
tért szive első választásához:
a papi pályához. Külföldi egye-
temekre szándékozván, Bécsbe
ment, de utlevelet tovább nem
nyerhetvén, az ottani protes-
táns theologiai akadémián töl-
tött egy évet.

Lelkészi pályáját Nagy-
Szalontán kezdte meg, hova
1822-ben először csak ideigle-
nes lelkészül rendeltetvén, a
gyülekezet szeretetét annyira
megnyerte, hogy az, állandóul
ohajtván őt birni, rendes pap-
jává választotta. A buzgó fiatal
lelkész érczes hangja, férfias
előadása, beszédeinek belbecse,
a közéletben komolysággal pá-
rosult vidám kedélyessége, a
közszeretet és becsülés azon
fokára emelték őt, melyen ha-
zánkban, kivált a protestáns
egyházban, önválasztotta pap-
jait a buzgó nép tartani szokta,
ha azok ezt kivívni s megtar-
tani tudják. Nemsokára azon-
ban szélesebb körben is is-
meretes és tisztelt lón Balogh
Péter neve. Tíz évi lelkészi
hivataloskodása után, 1832-ben
a nagy-szalontai egyházmegye
öt választotta esperesévé s e
hivatalt huszonhárom évig vi-
selte, vezetvén egyházmegyéje ügyeit s be-
folyván az egyházkerület minden tanácsko-
zásába és határozataiba.

1855-ben Szoboszlai Pap István halálá-
val megürült a tiszántuli superintendensi
hivatal. A protestáns egyház joggyakorlata

BALOGH PÉTER.

Kitünő tanuló volt mindig; tíz éven át foly-
vást az első eminensnek közt volt; s elvégez-
vén a bölcsészeti, jogi és theologiai tanfolya-
mokat, két évig iskolai osztálytanítósgot
viselt s 1818-ban karcazi rektorságra ment,
akademika-promoczióra.

selt,

gyógyszerészeivel, akkor tán szeme közé nevettem volna ezen furcsa augurnak. Pedig mit akkor majdnem hihetetlennek tartottam volna, az valóban beteljesült, és most jól esik visszaemlékezni a közelebbi múlt pár hétre, melyet a francia határon éltem át, egyik lábbal svájci, másikkal francia területen.

Ablakom alatt elnyulni láttam a jelenleg oly szerencsétlen Franciaország határait. A ház, melyben tanyáztam, svájci területen áll ugyan, de a lég, melyet a reggeli szellő hozott szobámba, már Franciaország levegője volt. Ha fölkelés után lebámultam az emelet ablakából, előttem láttam a Vogesek kopár és ködfedte hegyormait, hallottam az elzasi tehéncsordák kolompengését. Azon egyszerű faoszlop, mely alig 200 lépésnyire emelkedett házamtól a fehér országút mellett, a határ vonalat jelölte Svájc és Franciaország között. Az a piros tőzörny, melyet balról láttam fölnyulni a síkságon, a közel Saint-Louis francia helység tornya volt. Tábori üveggel tisztán kivehetem a kis városka minden egyes házát, és ha festő volnék, egyedül emlékezetem után le tud-

rányi területen! Bâselban valóságban három teljesen különböző népet tanul ismerni az idegen. Ablakom előtt, mint említettem, Franciaország határai nyultak el, ha pedig átmentem a Rajna-hídon, pár perc múlva már német, illetőleg bádeni területet érintettek lábaim. Bâsel mellett Svájc, mint egy ék, benyulik francia és német területre. Bâsel ezen földrajzi fekvése hadászatiilag kedvezőtlen lehet Svájcra nézve, de a kereskedelmileg bizonyára annál előnyösebb. Bâsel gazdagsága közmondásos volt már a régi századokban is, s újabb időkben az itt összpontosuló vasuti hálózat csak emelte e város vagyonságát, melyben több a jómódu, mint a szegény ember. Ha igaz azon axioma, hogy egy város jóllétének megítélésére mindenkéltűn környékét kell figyelembe venni, akkor tagadhatlan, hogy a bâseli lakosság a legvagyonosabb, melyet életemben valaha láttam. Bâsel környéke egy nagy kert, mely be van hintve a legpazarabb fényű villákkal. A bâseli pénzaristokrácia izléssel bír, és ezt nem lehet a pénzaristokrátiáról általában mondani. Egy-egy gazdag gyáros, bankár, vagy kereskedő nyaralója oly kifogástalan

vérmes francia rokonszenvűtől elragadtatva, csupa hősöket látnak az elzasiakban, ép oly tétlenkedésben vannak, mint azok, kik minden rosszat hirtelen a német származású népről. Szerintem az igazság a közepes fekvésű. Az elzasi nép ugyan semmivel sem rosszabb katona a galliai eredetű francziánál, de nem is áll föllette semmi tekintetben sem. Sokat irtak továbbá az elzasi nép intelligenciájáról is. Én ellenben úgy tapasztaltam, hogy az elzasi földnép műveltség tekintetében csak egy szinten áll a szomszédos departementok tiszta francia ajkú lakosságával, de nem mulja fölül azt. Általán véve a tősgyökeres francia szelleme élénkebb, leleményesebb és képzelőbb, mint az elzasié, kiből ellenkezőleg némi nehézség mellett több a kitartás és fáradságtalanság. Az azonban kétségbevonhatlan, hogy az elzasi rendíthetetlen jó hazafi. Oly hévvel szereti Franciaországát, hogy az idegen szinte meg van lepve ennyi hazafiai tüzet látni azon népen, mely egész a legújabb időkig meglehetősen mostoha bánásmódban részesítettett a nagy Franciaország által. Sőt még a háború kitörése alkalmával, ta-

Elzasi kép.

nám rajzolni az egész tájképet. Ez a szépen fehérre meszelt ház a főutca bejáratánál — a vámház. A zörejre, melyet a Bâsel felől jövő kocsik okoznak, megnyílik ajtaja, s a küszöbön nyomban rá egy magas szikár alak jelenik meg, mérgesen kiadott bajuszszal, kopott kék egyenruhában. Ez „monsieur Pierre”, az őrmester. Jól ismertem az őreget, és sokszor negyedóra hosszat néztem őt üveggel. Szerettem nyers és mégis vonzó katonás modorát, és sokszor el-elbeszélgettem vele, ha esténként hazafelé tértem elzasi kirándulásaimból. Sokat ültünk künn a vámház előtt, nem törődve a csipős őszi léggel, és elszomorodva szemlélve, a mint észak-nyugot felől gyakran hirtelen pirosodni kezdett az éjjeli láthatár. Tudtuk mindketten, mit jelent e fény. Elzasi falvak égtek ott, és mi borzadva néztük a rémletes pir terjedését. Menyny mondhatlan nyomort rejtettek magukba ezen éjkek! Mikor a bádeniak Uj-Breisachot lödözték, éjjel minden egyes lövés moráját hallottam a vámház előtt ilye. A bombavető mozarak tompa, mély bömbölését tisztán meg lehetett különböztetni a huszonnégyfontos ágyúk élesebb ropogásától. És menyny ellentét, összehalmozva egy pa-

épitészeti szépséggel bír, hogy mintául szolgálhatta mindazoknak, kik lakásaik külsejében párosítani akarják a csint a fénytel és komforttal. De éppen e szemképrázató pompa rideggé teszi a bâseli életet. A gazdag ember hozzáférhetlen a maga házában, melyet angol módra éjjelnappal zárva tart, a szegény gyári munkás pedig tulságosan alázatos a vagyonos bennszülöttel s az idegennel szemben. S ez utóbbiakkal egész Bâsel el van árasztva, öröme a vendéglősöknek, kiknek üzlete itt dúsán jövedelmező aranybánya. Az egész város környéke — egy négyzetmérföldnyi területen — el van lepve ugynevezett „pension”-intézetekkel, a hol főleg nyáron át olcsó pénzért minden ellátásban részesül az idegen. Én azt választottam közülük lakhelyemül, mely legközelebb feküdt a francia határhoz, hogy szomszédosságában legyen elzasi ismerőseimnek. Avatott és avatatlan, szelleműs és nem szelleműs tollak sokat irtak a jelenlegi háború kitörése óta az elzasi népről, de nekem úgy tetszik, hogy a leírások közül csak igen keveset lehet forrásul használni az elzasi nép jellemé és sajátosságainak alapos megítélésére. Azok, kik tul-

lálkozott egypár párisi lap, mely azzal merte gyanúsítani az elzasiakat, hogy sok rokonszenvel viseltetnek a porosz hitrokonok iránt. Minő vékes igazságtalanság ez egy oly nép irányában, mely már a nagy forradalom idején oly kiváló férfiak adott Franciaországának, minők egy Hoche, Kellermann, Rapp, és mely azóta is minden jó- és balsorsot híven megosztott az egész francia nemzettel! Most persze senki sem mer kételkedni Franciaországban az elzasi nép hazafiságán, mert a strassburgi polgárság hősies magatartásán kívül számos jelét adta Elzasz népe valódi francia érzületének. Én hat havi idő alatt tényleg elzasi-ival jöttem össze, köztük oly strassburgi családokkal, melyek körülbelül tönkre jutottak a háború folytán; fölötté jellemző azonban, hogy a különböző társadalmi állású és műveltségű emberek között nem találkoztott egy sem, ki óhajtott volna a háború megszünetéséig egy megszégyenített béke árán. „Mi harcolunk az utolsó véreppig” volt beszédük stereotip refrainje. És ezért emel most minden francia kalapot, ha Elzasz néperől beszélnek neki.

A jó ég tudja, mikor fogja kiheverni az elzasi nép azon súlyos sebeket, melyeket rajta a háború ütött. Az ember azt hinné, hogy soha. *Saint-Louis* kis város, alig 2000 lakóval, és mégis pár hó alatt nagy lett benne a nyomor. Olyan gazdák, kik azelőtt 6—8 tehenet és 2—3 lovat tartottak istállójukban, örülnek, ha lesz mit enniük a téli hónapokra. Ha délutánként átmentem Saint-Louisba, mindig újabb és újabb szomorú híreket hallottam elbeszélni. És mindezt a logfrisebb forrásból, mert szerencsém volt tagja lehetni azon kis társaságnak, mely az „Arany hattyu” külön szobájában esténként összegyűlt, meginni egy pár üveg zamatos fehér elzasi bort, és megbeszélni a nap nagy és kis eseményeit. Beh sokat hallgattam végig csendes áhitattal a saint-louisi érdemes gyógyszerész merészröptű csatateri kombinációit, vagy az adószedő ur szörnyűségei hazafiai dikezőit. — Az asztalnál ott ült esténként Saint-Louis egész notabilitása: névleg az ép most megnevezett két uron kívül a polgármester, a plébános, a vámfelügyelő, az orvos, és még egy pár tehetősebb kisbirtokos. És beszélünk esténként mindenről, biz-

Mert vannak térképi viszonyok és helyzetek, melyek közt harcziassá válnak vagy azzá képeztenek erre kevesb hajlammal bíró népek is. Schiller mondta egyszer diák korában, hogy sárgarépából is farag egy kapitányt, s midőn a vizgán elnököl táborkor előtt és annak parancsára a sárgarépát csakugyan el kezdte faragni, a tábornok nevetve mondta, hogy vegyék el tőle, mert „biz utóbb kitalálja faragni a kapitányt.” És éppen a mi, igen előre haladt korunkban a katonaság inkább a képezettség tárgya, mint valaha. Mig a dárda, kard és buzogány döntött, könnyebb volt születni katonának, mint mai napság, de már az újabb hadtörténet számos példáját mutatja annak, hogy kevésbé harcziassá nemzedek, magas műveltség fokán állván, oly hadsereget képeztek ki, mely nálánál sokkal harcziassabb fajokat volt képes legyőzni. Midőn e század elején a francziák Európán végig rohantak, főleg a keleti harcziass fajok ámuldoztak e győző hadsereg legényességének látván, mely föltűnően apró, gyöngye alkatú és nagy részben éppen nem harcziass kinézésű emberekből állott. Már akkor a folytonos háború meg-

lett gyakorolva, még mindig nem volt jó katona, mert tüzből edzettsége hiányzott. A háború első két évében oly rosszul állottak meg helyöket, hogy Európa állandó hadseregei csak mosolygók műveleteiken. Csak pár évi folytonos tüzből forgás után váltak igazi katonákká. Ime a francia köztársaság — 36 milliónyi lélek szám mellett — sem képes három hó alatt oly sereget kiállítani, mely kiütze a kevésbé harcziass porosz hadakat az országból. Pedig a mi a begyakorlást illeti, erre még lovasságnál is — sürgős esetben — hat hét elegendő. Már t. i.: ha van hajlam, és elegendő tanító, a mi a századokon át önálló — még pedig mintaszerű — sereggel bíró Franciaországban lehet elegendő. De elvégre a francia por sem kész katona, vagyis, a mi a katonai erkölcsi tulajdonát, az edzettséget illeti, azt természetűl nem, csupán huzamos fegyelem és tüzből forgás után nyeri meg. Arra, hogy ez erkölcsi részt, az egységét, valamint egy tőkeletes veterán katona bátorságát valamely nép a természetűl kapja, s hogy úgy mondjuk, ezzel jöjjön világra, példát csupán a

Honvéd dandárgyakorlat Nagy-zombában.

latva és bátorítva egymást, és beszélünk mindaddig, míg csak komorrá nem tett a Breizach vagy Schlettstadt felől mind erősebben idehangzó ágyudörgés. Olyankor nyultunk kalapjaink után, és nem volt egy sem közülünk, ki lelkesedéssel ne hangzott volna a „Marseillaise” refrainjét, melyet az orvos intónál érczes tenor hanggal, és melybe rendszeren bevegylt mademoiselle Flöre — a kedves vendéglősleány csengő szopránja is:

„Aux armes citoyens!
Formez vous bataillons!
Marchons . . . . .”

Borostyáni Nándor.

Honvéd dandárgyakorlatok.

I.

Az bizony csodálatos játéka a sorsnak, hogy a kerek világ éppen azon nemzete ne birjon önálló saját hadsereggel, melyről ha csak azt mondjuk, hogy a föld legharcziassabb emberfaja, még keveset, s legalább is *nem elég* mondtunk.

lehetősen elfogyasztotta a harczképes férfi nemet, elannyira, hogy a magasság mértéke őt lábnál lejjebb szállított, s oly egyének is alkalmasoknak találtak, a minők nálunk még békeszolgálatra sem vétetnének föl. De a kiképzés és a lángeszű vezérlet mindent pótol, és e hadsereg a „nagy” nevet méltán viselte, miután Ázsia harcziass kőzákjait Moszkváig kergette. Az ujjabkori történelem tehát mindenütt azt bizonyította, hogy a képezés a fődolog, mely előtt a természeti harcziasságnak is hátrálnia kell.

E szabály alól csupán *egyellen* kivételt mutat föl jelenünk, és e kivételt a mi történetünk mutatja föl. Csak a magyar nép bizonyította be fényes példákban, hogy ő mint *kész katona* születtek a világra.

A katonaság tőkelye ugyanis két elemet föltételez, ezek egyike a *gyakorlottság* bizonyos mértéke, a másik amaz *edzettség*, melyet mint a vasnak a tűz, csakis a csata szerez meg. Minden nemzetbeli ujjoncznak e kettőre van szüksége, hogy jó katona legyen, s ohhez képest bizonyos *időbe* kerül, míg abból jó katona válik.

Mikor az erőteljes amerikai nép még csak be

magyar nép története, és nevezetesen legutóbbi — 1848—9-i forradalmi háborunk szolgálhat. Windischgrätz januárban a Tiszaig vonult serege a legszigorubb katonai szempontokat kielégítette, valódi minta-hadnak volt nevezhető, s annak képeztsége, száma, felszerelése, fegyelme a legvérmesebb hazafi kőbkeket is megdöbbenetette. Finis Hungariae! gondolták sokan, a kik nem sejtették, mi lakik a magyar emberben, miután egy század óta nem adta példáját annak, mire képes ő, ha igazán akar csatázni a hazáért, a csaták tércin.

Arra, hogy e fényes sereget megszalaszsa, az országból kiütze, a 19 éves magyar ujjoncznak nem volt egyébre szüksége, mint hogy — *fülig* meddig katonai egyenruhát, és *legalább* egy darab fegyverfélét kapjon, s az alatt, míg falujából a csatáig haladt, némi *legszükségesebb*, ugy szólván elemi gyakorlatokban részesüljön. *Teljesen* fölruházva és szerelve csak igen ritkasápat, a — kinek bakancsa volt, annak nem volt nadrága vagy kabátja; többnyire a köpönyeg volt azon *általános flastrom*, mely minden nyomort eltakarta. Hogy a puskát föl lehet-e húzni, az mellékes dolog volt; a honvéd csak azt nézte, van-e rajta szurony? Ez

A „Hurriyet“ (Szabadság) Londonban megjelenő török lap azonban szemérem veti a kormányt, hogy a hadgyere fordított 950 ezer zacskó (47 millió 546 ezer forint) hallatlan pazarlás.
A török katonák edzett és szükség esetén sokat tud kiállani. Vallási fanatizmusa az igaz nem oly nagy, mint a janicsároké volt, az egyszerű szerzetesek is voltak, és minden harcot vallási szempontból fogtak fel, s minden ellent vallásuk ellenének tartották. Ezen szellem most sincs egészen kihalt még a katonaságból, de nem a fő, annál kevésbé egyedüli érdek többé. A legelső lépést e részben Omer pasa tette, midőn a katonaságot nem vallásukra, hanem őseik dicsőségére hívta fel.

Midőn az Oroszország elleni hadüzenet kezében volt, így szólott a katonákhoz: „Őseitek vére nem egyszer pirósította a földet, melyet az ellenség töltetek el akar ragadni. Őseitek szegényfolt nélkül hagyják azt a szátmatokra. Tudjátok-e, hogy egy lépést sem tehetnek a nélkül, hogy egy hang egy nékiálta hozzatok a föld alól: ez a por, melyet lábatok érintenek, a mi porunk, őseitek pora, védjétek azt a legutolsó lehelletig. Katonák, esküdjünk meg, hogy kiontyuk utolsó ocsopp vérünket a mi szeretett császárunk és urunk Abdul Mezdjed trónjának fontartására.”
Omer pasa azon félt, ki egy keleti hadsereget fegyelemben tud tartani, és ha kell tübbe és lángra vezetni.

Elzászi népelet.

Nem lesz érdektelen néhány szóval megemlékezni a jelenleg sokat emlegetett Elzász lakóiról és népeletéről. A ki Badenből megy át Franciaország azon részébe, mely Elzász név alatt ismeretes, azonnal észreveszi, hogy e hajdani német tartomány lakosága igen sok tekintetben majdnem szepőltönül megőrizte még a német származás sajátosságait és szokásait. A nyelvtől kezdve a kisebb vidéki városokban ugyiszólvá egészen német még, és csak a nagyobb városokban lett uralgóvá a francia szó. Egyáltalán az elzászi nép műveltségi kizárólag csak a francia nyelvet használják társalgási nyelvül a közéletben. A közelebbi múlt évtizedek alatt a földnép körében is igen elterjedt a francia nyelv használata, azonban még igen gyakran találkozzunk az elzászi elzászi paraszttal, kik német tájszóval beszélnek, kik német beszédre más nyelvet. A német származás sajátosságai sok egyéb tekintetben is föltűnően megőrizték magukat az elzászi nép körében. Az épületek külseje lépten-nyomon a szomszédos Baden falvaira emlékeztet, és a germán architektúra csak Elzász nyugoti szélein kezd elenyészni, hol a német elem már erősen gyűlyve van a francziával.

Az elzászi népeletben is kirivóan sok a német vonás. Ha az ember estéknél végig megy egy elzászi falu utcáin, és figyelemmel kíséri a ház előtti padokon ülő öregek enyelgését és társas játékait, könnyen azon hitbe esik, hogy valahol a Schwarzwald vagy a thüringiai erdő tövében van. Az elzászi női viselet sem sokat különbözik a badeni Rajnvidék falvainak női viseletétől, s a sötét színek ep oly kedveltek és gyakoriak az elzászi nők öltözetében, mint a szomszédos Baden női öltözékében. Az elzászi földnép férfiai azonban már levetették nemzeti öltözködésüket, és helyette a cosmopolita kék blouze-t (zubnyont) fogadták el, melyet ugyiszólvá egész Franciaország földnépe egyaránt visel. Csak a Bretagne, Gasconne, s a pyrrenai hegylánczal szomszédos megyékben láthat még az idegen eredeti népviseletek.

Képeinkhez kevés magyarzódot kell hozzátennünk. Az egyik a jelenlegi háborúra vonatkozik, s azt ábrázolja, a mint porosz tábortábor ocsendorók egy porosz rendelet magyarázatát elzászi pöröknak. Másik képünk egy jelenetet ábrázol az elzászi népeletből, s az egész képen elöl idylli nyugalom az sejteti velünk, hogy a festő azt még azon időben készítette, midőn Elzász áldott vidékei még voltak kímélve a háború borzállyaitól. Most csak szomorú arccal találkozik Elzászban az utazó.

Egyveleg.

** (Párisi élet.) Egy angol lap párisi levelezőjének naplójából vesszük a következő közleményeket: „Nov. 14. Az idő valóban hideg; a megszárzó levelek belől csaknem őrselek, azonban annál nagyobb a nők száma, kik künn ácsorognak egész órákon át a hidegen 50 grammnyi husért, bele levén ebbe tudva természetesen a csont is, úgy hogy a tiszta hus alig több egy unciánál. Azonban e csekélységhez sem lehet jutni minden nap, így például az én városnegyedei megszárzó négy napon át zárva maradt egymás után. De ne gondolja ön, hogy én saját személyemet illetően panaszodom. Nem, sőt inkább szegényen kell megvallanom, hogy tudok egy jó angol házat, hol mindenkor jól és mérsékelt áron ékezhetek, és hol a ló-, öszvér-, vagy számarhus iránt ellenszennvel viseltetők ürüzcsepp, valószínűsége marhahus, vagy legalább is kótámosra készített ürüfűvet kaphatnak. — Most már patkányokat is kezdenek árulni az utcákon, darabját 3-6 souval. Egyik barátom oda nyilatkozott, hogy ő anynyira megkedvelte a macskahus, miszerint ha visszatér Angliába, háza környékén egyetlen macska sem lesz tőle biztonságban. A „Jardin des Plantes“ ritkaságai egymás után vágó hidra kerülnek. Ma épen bölény, medve, kanguru és majomhoz volt asztalunkra feldalalva.
A nevezetesebb élelmiszerek ára jelenleg következő: Egy font sonka 3 frank, lyoni kolbász

légújaj Ferriersben porosz kézbe esett. Mit történt a másik léghajóval, még nem tudjuk. A levelek mind az elfogott „Daguerrre“-ben voltak, de mint a galambpostától tudjuk, egy zsák a legfontosabb sürgönyökkel meg van mentve.

Még egyszer visszatérve az élelmi viszonyokra, oda jutottunk, hogy patkányokat, egereket s más ily kedves kis állatokat is megesszünk. Egy macska hat frank, s az ezbomb valószínűsége idényszéri csemege. Azonban marha- és juh-husunk még épen nincs fogyatékán; van roppant mennyiségű szőtt husunk is. — A párisi szegények házáinak ajtain a következő figyelmeztetés olvasható: „A ki egy macskát, egy ebet, vagy három patkányt hoz magával, itten szabadon reggelizhet és ebédelhet. Megjegyzendő, hogy ez állatok élve hozandók be; börtök el lehet vinni.”

** (Bátor báró.) Furca bátorságról emlékeztet meg a „D. News“ párisi levelezője. E szerint ugyanis Páris egyik külvárosában élt félre vonulva a öregsége által karosszékre s az azok körül hivatatos nyomozások viszonyainak előadására is. Földemlítő szerző a nemz. egyetem alkottmányellenes tulajdonságait, rámutat a hiányokra, előadja az indokokat miért, és a módokat miként a reformot alkalmazni kell. A mű jellemzésére felhozok, hogy írja az alapos tanulmányozáshoz minden irányban való tájékozottságnál kívül teljes elgugulatlanágának is kitérő bizonyítékát adta részrehajlás nélkül írtétele, a kor szellemében tett reflexiói és a kérdés megoldására néző nyilatkozott szabadelmű nézetét s javaslatai által. Elmondhatjuk a munkáról, hogy ajánlásra nem szorult. Irójának elismert neve és azon körülmény, hogy mint az erdélyi vil kir. főkörmányszéki lelvárt igazgatója az adatok forrásának közvetlen közelében él, s mindent pragmatikai adatokból merített: elég ajánlat lehet mindenki előtt. A mű ára 1 frt 60 kr.

— (Aigner Lajos kiadásában) megjelentek: „Részletes statisztikai kimutatások Abaujmege elemi tanodáiról.“ (Ára 60 kr.) Gyűjtötte és összeállította Schwarzcz Gyula. Az egyes községek tanügyi állapota lelkiismeretes buzgósággal gyűjtött statisztikai adatok alapján ismertetve. Vajha minél többen érdeklődnének a dolog iránt magánosok is nálunk, s vajha minden megye tanügyi állapotának ilyen kimutatásait bírhatná, minél több oldalról, s nem bíva mindent a kormányra, hogy valahára tudnánk hányadán állunk iskolák és iskolázott dolgában. — „Magyarországi földrajz, az általános földrajz rövid válatával.“ Népiszkolák számára írta Schwieker J. H. (Ára 40 kr.) Rövid, 68 lapra terjedő kézikönyv, a melyből 38 van Magyarországnak szentelve, a többi Európa, s a többi világrészek föld- és néprajzi ismertetésének. Sok anyag van benne felhalmozva, s a tanító ügyes magyarázattal hasznos könyvvé teheti. — „Magyarok története rövid előadásban.“ Népiszkolai használatra írta Führer Ignác. A magyarok történetét Attilától kezdve maig, 44 lapon, röviden tárgyalva. Inkább eseményhalmaz, mint azok összefüggő elbeszélése, s az előadás itt-ott nem ment némi naivvágtól, az igazság rovására. — „Tanszék-kézikönyv.“ Jégjegyzéke azon tankönyvek és taneszközök, melyek az 1870-ik évben rendezett magyarországi egyetemes tanító-gyűlés alkalmával kiállították. (Ára 20 kr.) Iskolák és tanítók számára hasznos kis füzet. A tankönyveknek s taneszközöknek elég gazdag gyűjteménye foglaltatik benne, a nagy részén az árak megnevezésével együtt, melynek a tanító, választásainál hasznát vehetik.

** (Vértessy Arnold) beszéleiből két kötet, „Világ folyása“ gyűjtő cím alatt, szintén Aigner kiadásában jelent meg. Vértessy kedveltebb beszélyeiről egyike; tárgyat érdekesen választja, alakítás ügyes, iránya eleven és festői. A két kötet ára 2 ft.

** (Egy közhasznú munka.) Dipold Özséb, zircó-ciszterci pap s pécsi tanáról Pécsért a következő című munka jelent meg: „Világtörténelmi helyek zsebzótára, különös tekintettel hazánkra.“ 41 iv. A német irodalom számos ily kézikönyvet mutat fel, melyeket azonban e munka iskolánk s tanférjeinknél annál is inkább ki fog szorítani a használatabb, mert a hazai viszonyok is kiváló tekintettel van, mely a német művekben többnyire teljesen elhanyagolt, s különben is bővebb, mint a legtöbb ilyenféle német kézikönyv. Ára 2 ft, s kapható Pécsért a szerzőnél.

** (Hírnaplóval mozgalom.) A Deutsches fönyomda lapjánál általános változás állván be, a „Képes Világ“ szerkesztését Kiss József, a „Divat“ét Wohl Stephanie vette át. A „Pesti Hetilap“, mely eddig Csukásy szerkesztett most Kecskeméthy Aurél kezébe ment át, a ki „Kákay heti krónikája“ cím alatt folytatja. — „Szép-

Melléklet a Vasárnapi Ujság 49-ik számához 1870. decz. 4.

TÁRHÁZ.

Irodalom és művészet.

— (A királyföldi viszonyok ismertetése.) — ez a címe Jakab Elek azon művének, mely Heckenast Gusztáv kiadásában a napokban hagyta el a sajtót. Tárgya a királyföldi (erdélyi szász) autonómiának bőbeszédű maig való története; az ispani hivatal, a szász nemzeti egyetem, a 11 törvényhatóság és központi városok, mint az autonómia szegletköveinek ismertetése, kiterjedve a nemzeti vagyoni keletkezése, jogalapja, kezelése és a kezelésnél fölmerült visszaélésekre s az azok körül hivatatos nyomozások viszonyainak előadására is. Földemlítő szerző a nemz. egyetem alkottmányellenes tulajdonságait, rámutat a hiányokra, előadja az indokokat miért, és a módokat miként a reformot alkalmazni kell. A mű jellemzésére felhozok, hogy írja az alapos tanulmányozáshoz minden irányban való tájékozottságnál kívül teljes elgugulatlanágának is kitérő bizonyítékát adta részrehajlás nélkül írtétele, a kor szellemében tett reflexiói és a kérdés megoldására néző nyilatkozott szabadelmű nézetét s javaslatai által. Elmondhatjuk a munkáról, hogy ajánlásra nem szorult. Irójának elismert neve és azon körülmény, hogy mint az erdélyi vil kir. főkörmányszéki lelvárt igazgatója az adatok forrásának közvetlen közelében él, s mindent pragmatikai adatokból merített: elég ajánlat lehet mindenki előtt. A mű ára 1 frt 60 kr.

— (Aigner Lajos kiadásában) megjelentek: „Részletes statisztikai kimutatások Abaujmege elemi tanodáiról.“ (Ára 60 kr.) Gyűjtötte és összeállította Schwarzcz Gyula. Az egyes községek tanügyi állapota lelkiismeretes buzgósággal gyűjtött statisztikai adatok alapján ismertetve. Vajha minél többen érdeklődnének a dolog iránt magánosok is nálunk, s vajha minden megye tanügyi állapotának ilyen kimutatásait bírhatná, minél több oldalról, s nem bíva mindent a kormányra, hogy valahára tudnánk hányadán állunk iskolák és iskolázott dolgában. — „Magyarországi földrajz, az általános földrajz rövid válatával.“ Népiszkolák számára írta Schwieker J. H. (Ára 40 kr.) Rövid, 68 lapra terjedő kézikönyv, a melyből 38 van Magyarországnak szentelve, a többi Európa, s a többi világrészek föld- és néprajzi ismertetésének. Sok anyag van benne felhalmozva, s a tanító ügyes magyarázattal hasznos könyvvé teheti. — „Magyarok története rövid előadásban.“ Népiszkolai használatra írta Führer Ignác. A magyarok történetét Attilától kezdve maig, 44 lapon, röviden tárgyalva. Inkább eseményhalmaz, mint azok összefüggő elbeszélése, s az előadás itt-ott nem ment némi naivvágtól, az igazság rovására. — „Tanszék-kézikönyv.“ Jégjegyzéke azon tankönyvek és taneszközök, melyek az 1870-ik évben rendezett magyarországi egyetemes tanító-gyűlés alkalmával kiállították. (Ára 20 kr.) Iskolák és tanítók számára hasznos kis füzet. A tankönyveknek s taneszközöknek elég gazdag gyűjteménye foglaltatik benne, a nagy részén az árak megnevezésével együtt, melynek a tanító, választásainál hasznát vehetik.

** (Vértessy Arnold) beszéleiből két kötet, „Világ folyása“ gyűjtő cím alatt, szintén Aigner kiadásában jelent meg. Vértessy kedveltebb beszélyeiről egyike; tárgyat érdekesen választja, alakítás ügyes, iránya eleven és festői. A két kötet ára 2 ft.

** (Egy közhasznú munka.) Dipold Özséb, zircó-ciszterci pap s pécsi tanáról Pécsért a következő című munka jelent meg: „Világtörténelmi helyek zsebzótára, különös tekintettel hazánkra.“ 41 iv. A német irodalom számos ily kézikönyvet mutat fel, melyeket azonban e munka iskolánk s tanférjeinknél annál is inkább ki fog szorítani a használatabb, mert a hazai viszonyok is kiváló tekintettel van, mely a német művekben többnyire teljesen elhanyagolt, s különben is bővebb, mint a legtöbb ilyenféle német kézikönyv. Ára 2 ft, s kapható Pécsért a szerzőnél.

** (Hírnaplóval mozgalom.) A Deutsches fönyomda lapjánál általános változás állván be, a „Képes Világ“ szerkesztését Kiss József, a „Divat“ét Wohl Stephanie vette át. A „Pesti Hetilap“, mely eddig Csukásy szerkesztett most Kecskeméthy Aurél kezébe ment át, a ki „Kákay heti krónikája“ cím alatt folytatja. — „Szép-

irodalmi Közlöny“ szerkesztését újévtől kezdve, hír szerint, Benedek Aladár (mint szerkesztő) és Rádl Ödön fiatal kritikus (mint főmunkatárs) fogják átvenni. Szana Tamás „Figyelő“ cím alatt új lapot indít, a melyet Aigner L. ad ki. Mint halljuk, Marosvásárhelyt is indul meg egy szépirodalmi lap, Tolnai Lajos szerkesztése mellett, „Erdély“ címmel.

** („Magyar Gyorsíró“) című gyorsírási szaklap indult meg nov.-ben, kiadja Könyi Manó, szerk. Vándory Gusztáv. Ára félre 2 ft. Második száma következő tartalommal jelent meg: A római konzilium gyorsíródaja. Tanácsos-e Markovics gyorsírást tanítani középiskolánkban? Andrassy Gyula-g gyorsíróadalomban. Irodalom. Tanügy. Példatár. — Andrassyról azt írja, hogy a forradalom után egy ideig Drezdában tartózkodván, dr. Zeibig főhivására lefordította egy 1843-ban megjelent magyar gyorsírási munka bevezetését. Dr. Zeibig egy magyar embert keresvén, az osztrák követésig utasított Andrassyhoz; ez, akkor még emigráns, kisért fűrésznézett az ajánlatra, hanem a dolgot elvetézte. Dr. Zeibig „Geschichte der Geschwindschreibekunst“ jeles művében ma is nyomva van Andrassy Gyula gr. szivességének.

** („A Századok“) a történelmi társulat közlönyének f. évi 8-ik füzeté következő tartalommal jelent meg: A vármegye első alakulásáról és öskori szervezetéről. Botka Tivadartól. Az erdélyi honismeret-egylet tudományos munkássága eredményeiről, Jakab Elektől. A magyar nemzetségekről, Nagy Gyulától. Könyvismertetések, bírálatok.

** („A nemzeti színház könyvtára“) című vállalat indul meg Pfeiffer Ferdinánd kiadásában. Az első füzetet Szigligeti „Török János“ című drámája képezi. A színház igazgatósága általában minden előadandó színművet és operaszöveget ki akar nyomtatni e füzetekben, melyek esténként a pénztárnál is kaphatók lesznek.

** (Ifj. Csúthy Károlytól) Debreczenben csonn Tárca- és Lap-naptár jelent meg: az elsőnek ára 20 kr., a másodiknak 16 kr.

— (Liszt Ferenc legújabb szerzeménye.) melyet a nagy mester Szegszárdon készített, a „Mosonyi gyászmenet“ már nyomtatás alatt van, és legközelebb Táborcsky és Parsch nemzeti zene-művészek kiadásában megjelenik. A nevezett kiadók a jeles műért 20 husztrankos magyar arany ajánlatot tette föltételül, mely összeg az aranygyertya szerző a keletkező Mosonyi-zenetársulatnak ajándékozott.

Közüntézetek, egyletek.

** (A magyar tud. akadémia) hétfői ülésén Szily Kálmán olvasta fel Klein Gyula megyeyeti segédanyagát. „A pilobulus gombának fejlődéséről és alakjáról“ című értekezését. Az értekezés kiadott bírálatra. — Ezután összes ülés következett, a mely csekély érdekű folyó-ügyekkel foglalkozott.

— (A Kisfaludy-társaság) november 30-án tartott havi ülésében két fölolvastatott volt. Zichy Antal ismét két szatírát mutatott be a Horváthból; egyiket barátaink hibáiról (I. k. 3. sat), a másikat a valódi nemességéről (I. k. 6. sat.), melyben H. rabszolga-apjáról mély kedéllyel emlékezik meg. Zichy fordítása folyékony, erőteljes, természetes s a mellet az eredetiehez hű. Ugy tudjuk, Horvác összes szatírával kész márs velők valóban gazdagítja irodalmunkat. Ezután Szász Károly olvasta föl Szász Béla három versét „Feleségen verses könyvből“; a esinos költemények közül egyiket már számunkban közöljük. — Ezután titkari jelentések következtek, melyek közt legfontosabb Tomory Anasztáz újabb előadása, miszerint az ő költségén létesült magyar Shakespeare egy széptani, magyarzódot pótközzel kívánja készíttatni. A társaság közönettel fogadta az ajánlatot s Tomory kifejezett ohajtásával öszhangzólag Greguss Agostót bízta meg e pótközzel megírásával. — Shakespeare „Violá“ ja Lévy József és „Vihar“ ja Szász Károly fordításában elfogadtatták. Gyulai a magyar népdalok dallamainak gyűjtése iránt tett indítványt, mely szerint a kultuszminisztertől e gyűjtés eszközzésére Bartalus Istvánt kérje a társaság kiküldeni állam-

segélyvel. Elfogadtatták s a miniszterhez kérvény fog intézetni.

** (A nemzeti torna- és tüzóltó-egylet) torna-csarnokának felavatási ünnepe vasárnap decz. 4-kén megy végbe az ösz-utca 17. sz. a. emelt új épületben. Reggel 8-9 óráig az önkéntes és városi tüzóltóság tartott előgyakorlatot; az ünnepeles felavatás elnöki beszéddel és gyakorlatokkal 11¹/₂ órakor lesz. D. u. 3-kor közelebb, este táncszármag. Hétfőn, decz. 5-én reggel 8 órakor a torna-egyletek képviselőinek értekezlete a torna-csarnokban, d. u. 3-kor a tüzóltó-egyleteké ugyanott.

** (Balaton-Füreden a „szerezház“) megnyílt. Nov. 23-kán tartá a népevelési egylet rendkívül népes gyűlést, melyen a „szerezház“, mint az intézet védője, pártfogója és igazgató-hatósága egyhangulag és nagy lelkesedéssel gondjai alá vette. A Mohár Aladár és Wéber E. által előterjesztett alapszabályokat elfogadták, s az öket értekezlet az intézet föl 31 tagu igazgató-tanácsot állítottak, melynek állásuknál fogva tagjai az intézet igazgatója, orvosa és a megyei tanfelügyelő; a netán adandó állammegjű mennyisége szerint nevezhet a kormány 1-2 tagot, 26-ot az egylet választ tagjai közül. Az igazgató-tanács elnöke Molnár A. helyettes elnöke Écsy László fűrűntézeti igazgató, pénztárnoka Orbán F. lett. Eddigélét öt növendék vétették fel az intézetbe.

** (A nemzeti dalkör) mult szombatn tartá a lövöldében zászlovatási ünnepejét. Az első szöveget a zászlóanya, Vidacs Jánosé verte be, a másodikat Liszt Ferenc, „Ejen a haza“ szavakal, azután Ábrányi Kornél a zenészek részéről, Gyulai Pál az irodalom részéről, Erkel Ferenc az nemzeti színház részéről vert be egy szöveget. A felavatási ünnepelet hangverseny s ezt táncszármag követte.

Egyház és iskola.

** (A katonatiszti iskolák) decz. 5-én nyílnak meg minden kerületben s az előadások ápril végéig tartanak. Részt vehetnek benne a szabadságot állományú tisztok is, sőt ez idő alatt rangokat megillető fizetésben is részesülnek azon esetben, ha az oktatás miatt más városba kellene költözniük.

** (Hódmezővásárhelytől) h. hó 19-én Szeremlei Sámuel választott meg ref. lelköszészt.

** (A zágrábi érsekség kerületében) levő népiszkolák tanfelügyelője Veber Adolf zágráb-egyházmegei kanonok nevezetett ki.

** (Női gyorsíró-tanfolyam) Illés Györgyné asszony, ki a néptanítók gyűléseken rendszeres gyorsíróként vett részt a gyűlésben, tanfolyamot nyitott a gyorsírástól leányok számára.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

** (A magyar gőzhajózási társaságok) tuzója akadály nélkül foly tovább; az első magyar és a magyar Lloyd gőzhajótársaságok után újabban az Országos gőzhajótársaság közgyűlése is elfogadta az egyezményt, s így már három társaság beleegyezett.

** (A londoni kiállítás magyar biztosa) Posner Károly Lajos tudatja, hogy az angol kiállítás bizottságtól nyert távirat szerint, a kiállítás 1871. május 1-jén okvetlen megnyílik. A jelentkezett kiállítás, valamint a még jelentkezeni szándékozó művészek, gyárosok, iparosok, gyaputermelők és kertészek emelőfoga értesítetnek, hogy kiállítás tárgyaikat 1871. január 1-ig a biztossági helyiségbe (Pest, Erzsébetvár 1. sz., I. em.) szállítsák. Rendkívüli kitűnőszéggel bíró kiállítás tárgyak kivételképen a január 1-re kitűzött határidőnél később is elfogadhatók, ha kiállítás ebbéli kívánásukat alaposan indokolják és e tekintetben a kiállítás biztossal 1871. január 1-je előtt értekeznek.

** (Lökvitel Oroszországba.) Újabb időben Magyarországnak és Erdélyben nagyobb lövsárlások történtek, s pedig, mint később kitűnt, orosz ágensékszámáira. Ennek fölhatán a kormány, hirszerint, szigorubb utasításokat küldött a hatósággokhoz, s egyuttal meghagyta a vasut-igazgatóságoknak, hogy nagyobb lövsárlományok előfordulása esetében örről a kormányt különösen értesítsék.

